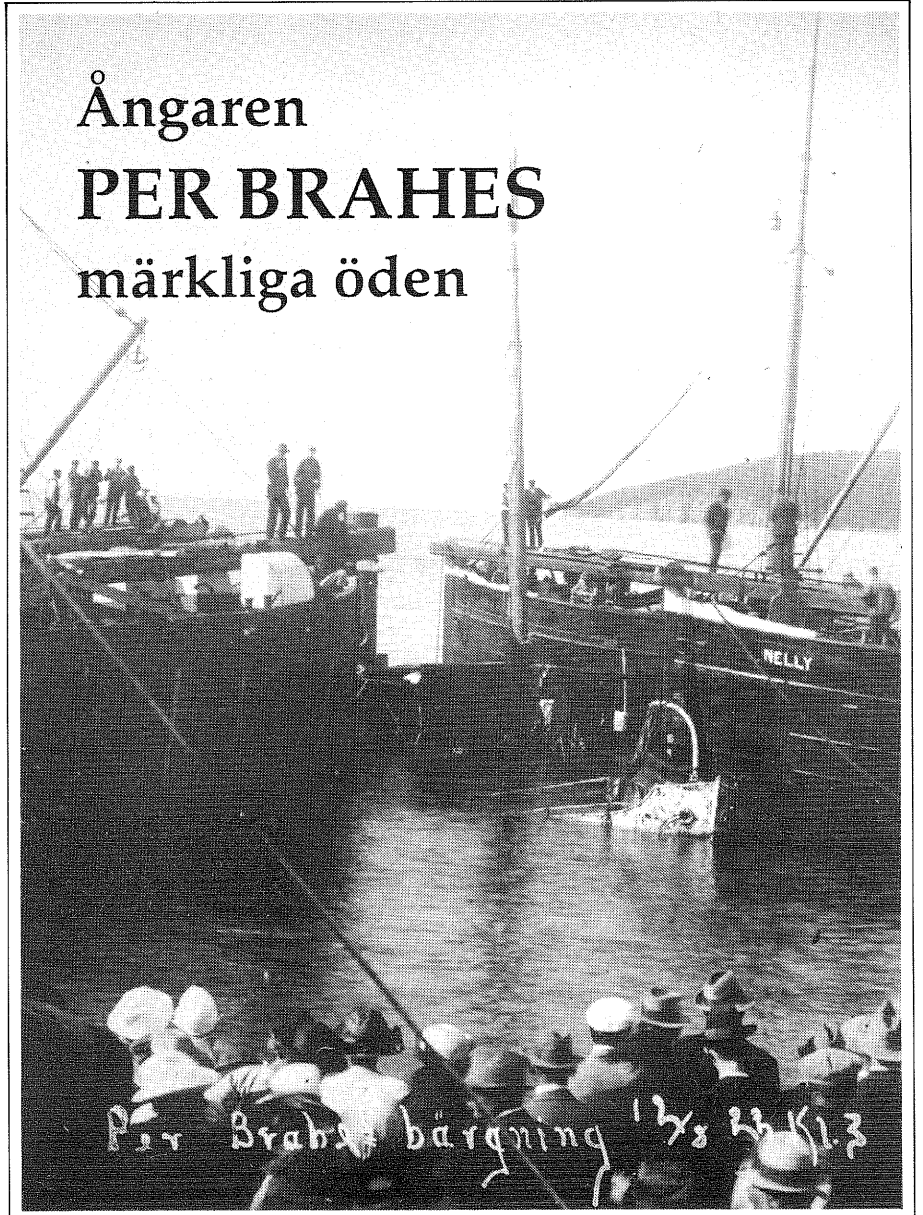

Ångaren
PER BRAHES
märkliga öden

En vandringsutställning från Grännamuseerna

CLAES-GÖRAN WETTERHOLM

Wetterholm, Claes-Göran

Ångaren Per Brahes märkliga öden :
en vandringsutställning från Gränna-
museerna

Förord

För många är ångaren Per Brahe och dess märkliga öde ett mysterium som kittlat fantasin under lång tid. Båten gick som en klocka decennium efter decennium, men rätt som det var kom det bokstavligt talat vatten i urverket. Hur gick det till och varför hände det och hände det något med båten efter undergången?

I boken om Skrufångaren Per Brahe har författaren Claes-Göran Wetterholm sökt mysteriets orsak och grund. I sin bok visar han att Per Brahes liv och öden inte bara är katastrof och förintelse, här finns en varierad kulturhistoria bevarad - över 100 år gammal. Utställningen vill också spegla hela båtens liv, inte bara höststormen och det spektakulära mellanspelet på Vätterns botten. Projektet har kunnat genomföras tack vare att Claes-Göran Wetterholm ställt både sitt kunnande och sina privata samlingar till vårt förfogande.

Utställningen är byggd som en vandringsutställning och vår förhoppning är att man skall kunna visa utställningen på fler platser med kanal- och sjöfartsförflutet.

Slutligen vill vi rikta ett tack till ALLA ANDRA som hjälpt oss med genomförandet av projektet.

Ekonomiskt stöd har lämnats av Jönköpings kommun samt Landstingen i Jönköping, Örebro och Östergötland.

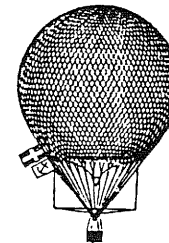
Föremål och upplysningar har lämnats av en lång rad personer och institutioner vilka alla finns förtecknade i katalogens slut.

Till utställningens besökare riktar vi en förhoppning om en trevlig stund!

Gränna

Museerna

0390-110 15

Soen Lundström
museichef

Pr
Int. i samlingen

FAKTA OM PER BRAHE

Fartyget benämndes ursprungligen skrufångare, där skruf är det gamla ordet för propeller. Den såg ut som en skruv och det var John Ericsson som utvecklade denna till den modernare propellern.

PER BRAHE byggdes på Motala Verkstad 1854 - 1857 till en kostnad av 90 000 riksdaler. Fartyget sattes i trafik 16 juni 1857.

186,47 ton bruttovikt.

85,93 registerton

Längd 30,11 meter

Bredd 6,46 meter

Djup 2,57 meter i fören och 2,4 meter i aktern

Två 70 hästkrafters compound-maskiner som 1870 utbyttes mot 50 hästkrafters maskin.

Lastkapacitet omkring 120 ton.

Utan last gav certifikatet tillstånd till 243 passagerare ombord och på kortare turer 300 passagerare.

PER BRAHE beställdes av Jönköpings Förenade Ångbåts Bolag i Jönköping, men kom sedermera att ha flera ägare. År 1914 förvärvades hennes dåvarande rederi, Ångbåts AB Jönköping, av Ångfartygs AB Göta Kanal.

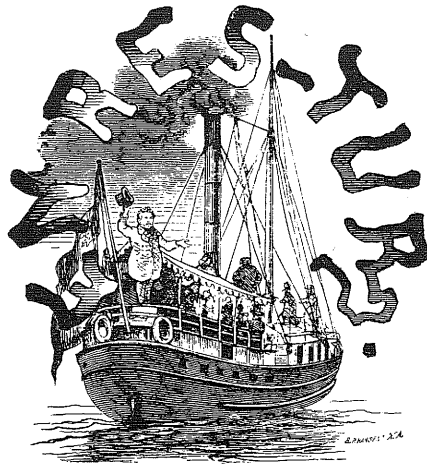
Den 19 november 1918 avgick PER BRAHE från Jönköping om-

kring kl 19.00. Kl 21.00 ankom hon till Gränna och tog ombord 8 passagerare samt last.

"Men var det stormen som blev deras död?"

Nu vet man att det snarare var lasten. Per Brahe var i första hand en lastbåt, byggd för kanalfart, därför smal och svår att stuva efter alla konstensregler

Ur: Göran Palm "Sverigeen vintersaga"

Tillsammans med de 16 besättningsmännen uppgick de ombordvarande till 24. PER BRAHE lämnade Gränna omkring kl 23.00 samma kväll för att anlända till Hästholmen vid ettiden på natten. Hon hade 47 tons last på däck och 34 ton i lastrummet, men ingenting på däck surrades. En stark sydlig vind vid

- Går det nu ej åt helsicke, så går det aldrig dit

Theodor Boija i Gränna hamn 19/11 1918

avfärden från Jönköping hade mojnät i Gränna, men sedan fartyget lämnat denna hamn slog vinden om till nordväst och ökade till full storm med inslag av snö. Vissa

stormbyar nådde troligen orkanstyrka. I höjd med Hästholmen påbörjade PER BRAHE en styrbordsgir in mot hamnen, varvid babords-sidan fick sjön över sig och för-däckslasten snabbt spolades över-

bord. Den övriga lasten försköts och detta i kombination med det oerhört snabba förloppet - fyra minuter -

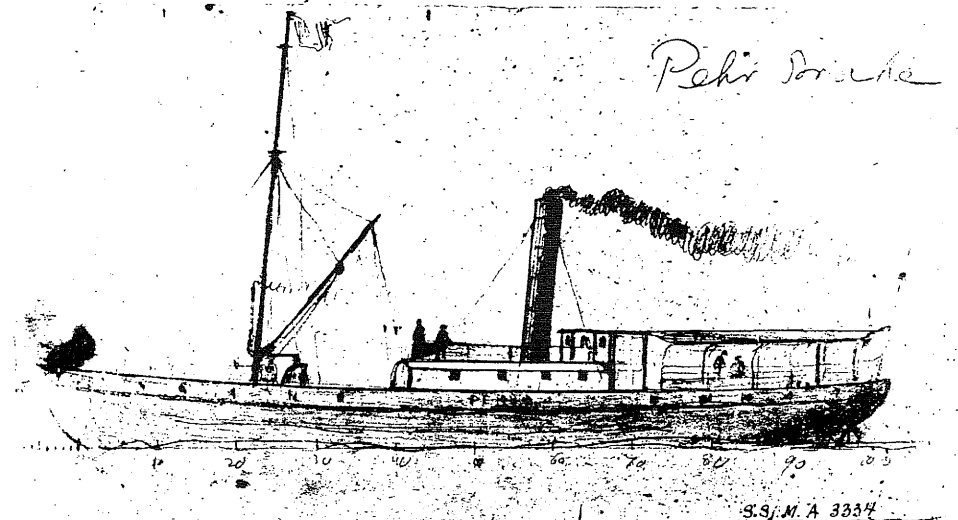
John (Bauer) har här i hamnen frågat kapten om alla livbåtarna o båtar voro i ordning. Han har månne haft någon förkänsla, när han såg, huru hårdt båten var lastad.

Elna Hedberg, Gränna, i brev till John Bauers far 23/11 1918.

gjorde att ingen överlevde. Det fanns inte heller några vittnen till olyckan, därför antogs i Hästholmen och Motala att fartyget på

- Jag kan inte sova, jag hör bara i mina öron att 'Mamma! Mamma!' 'Gunnar ropar på mig.' - Men mamma, sa jag, att det är väl ingen fara? Den är ju nyrestaure-rad för nittitusen kronor, för det hade jag hört.

Gun Ling om natten till 20/11 1918

S.S. M. A 3334

Fasansfull sjöolycka.

Ångaren "Per Brahe" sjunken.

Alla ombord, tillsammans 24 personer, omkomna

I tisdags på kvällen ingick i Grenna hamn som så otaligt många gånger förr ångaren "Per Brahe" för att efter intagen last fortsätta norrut med Stockholm som slutmål. Redan vid hitkomsten starkt lastad intogs ytterligare här cirka 7 ton, hvadan alla tänkbara platser upptogs. En under kvällen uppstod kande stark storm tilltog allt mer, men plikttrogen som alltid lät kapten Boija ej detta hindra båten färd, som alltså framemot 11-tiden ställdes mot Hästholmen. Båtens besättning utgjorde tillsammans 16 personer; från Grenna medföljde 8 passagerare.

Den stora rebus som betecknar människolifvets slutakt har här ofvån angifvits i 24 t, ett för hvarje af de 24 lif, som med denna färd gjorde sin sista resa.

Omedelbart efter det båten lagt till i hamnen började de skådelystnagöra sin entré. Under gårdagen rådde fullständig trängsel ombord.

Östgöta Correspondenten 16/10 1922 när vraket visades i Linköping

Bergmark hade spettet och bände med och jag drog i dörrhandtaget och rätt som det var fick vi upp dörren. Det gick ganska hastigt så sugning uppstod i vattnet. Detta hade till följd att en av de döda, fru Falk, kom utfarande genom dörröppning en med fart, så att jag fick hennes kjolar och kappakring min hjälm.

Dykaren Ernst Lagerstöm om upptagandet av makarna Falk från PER BRAHE

Där var onaturligt mycket last, last överallt. Bryggdäcket var fullpackat mellan däck och tak ända till kommandobryggan. Akterdäcket var lika fullpackat... Även dörrarna var belamrade med gods, så att de människor som fanns ombord var instängdasom råttor i en fälla.

Dykaren Ernst Lagerström efter inspektion av vraket i november 1918

Någon anledning att något fel härrörande från lastningen orsakat händelsen föreligger icke, lika litet som att någon förseelse eller försummelse av befälhavaren eller besättningen förekommit.

Ur skrivelse till Kommerskollegium från Ångfartygs AB Göta Kanal 22/11 1918

Den andelsförening som bärgat fartyget ombildades till rederi, renoverade PER BRAHE och satte henne i trafik på kanalen omdöpt till ÖSTERGYLLEN. Oviljan att resa med henne var trots detta stor, 1927

såldes hon till AB Olex och döptes till KALLERÖ. År 1928 bytte hon ägare igen och fick namnet OSTKUSTEN.

Ångarens hela exteriör är nu en helt annan.

Tidningen Åland 7/5 1930 efter ombyggnaden

Detta ljud slamret från hjärtstocken... lukten av olja och ånga... matoset och knirkandet i inredningen glömmar jag nog aldrig.

Ebbe Fallström, Mariehamn, om ÅLAND II

Ångbåtsturer.

Stockholm—Jönköping.

Ångf. **PER BRAHE** afgår:

Från **Stockholm** **Lördagar kl. 6 em.** anlöp. **Grenna** **Måndagar f. m.**

Från **Jönköping** **Tisdagar** efter intagen last anlöp. **Grenna.**

Hästholmen, Vaulstena, Motala och vanliga kanalstationer anlöpes.

Godset bör vara aflämnadt före kl. 8 afgangsdagen och större sändningar anmälda dagen förut.

Brattovikten utsättes å konossementen.

Vidare meddelar **Henning Lindh.**
Telefon 2.

Annons för resa med PER BRAHE, införd en vecka efter katastrofen. Detta berodde på redan färdigsatta annonser till tidningen. Grenna Tidning 27/11 1918.

Lustresa.

Med anledning av bärgningsarbetet vid ång. "Per Brahe" avgår ång. "Visingsborg" Söndagen den 18 Juni fr. Jönköping kl. 9 f. m., fr. Visingsö kl. 10.30, fr. Grenna 11, ankom. till Hästholmen 12.30, återvänder fr. Hästholmen kl. 5 e. m., Grenna 6.30, Visingsö 7, ankommande till Jönköping kl. 8.30 e. m.

År 1929 inköptes hon av Ångbåts AB Åland som döpte henne till ÅLAND II. Hon genomgick vintern 1929 - 1930 en omfattande renovering och hennes utseende förändrades kraftigt.

Trafiken på Mariehamn synes bliva allt sämre och sämre beroende på de höga kostnaderna.

Ångbåts AB Ålands årsberättelse 1949

År 1957 firades fartygets ett-hundraårsjubileum, men två år senare såldes hon till skrot. Enligt obekräftade uppgifter erbjöds Motala stad att inköpa henne, men tackade nej. ÅLAND II skrotades på Tykö bruk vid Mathildedal i Finland vintern 1959 - 1960. Styrningen skänktes dessförinnan till hem-

bygdsföreningen i Motala som deponerat den på Motala Folkets hus, där den kan beskådas än idag. Skeppsklockan bärgades redan 1918 och skänktes 1919 till Sjöfartsmuseet i Göteborg.

Inspektoratet skulle ha godkänt skrovet ännu, det var egentligen inget fel på det, men de hade ju tjugo mans besättning...så när motorfartygen kom fordrade inte så mycket.

Ångbåts AB Ålands sista chef Greta Sil-dén om ÅLAND II inför skrotningen

Och sen hittade vi på positionen - just platsen där den har sjunkit ett spår som är femton meter långt och tre meter djupt efter kölen

Geron Henriksson, Jönköpings sportdykarklubb, om vrakplatsens utseende idag

Extratåg

till

Linköping, Omberg, Alvastra och Hästholmen.

Snabbgående extra persontåg för resande från sträckan Västervik—Ringstorp till Linköping och Hästholmen anordnas Söndagen den 30 Juli 1922.

Avg. Västervik	6,30 f. m.	Avg. Hästholmen	5,35 e. m.
„ Gamleby	7,10 f. m.	„ Linköping	7,41 e. m.
„ Atvidaberg	8,43 f. m.	Ank. Atvidaberg	9,11 e. m.
Ank. Linköping	10,03 f. m.	„ Gamleby	10,38 e. m.
„ Hästholmen	12,10 e. m.	„ Västervik	11,15 e. m.

Tåget gör på bortresan uppehåll för påstigande och vid återresan för avstignande vid alla stationer mellan Västervik och Ringstorp.

Å sträckan Ringstorp—Hästholmen gör tåget uppehåll endast vid Alvastra (intill Ombergs hjässa och turisthotell, Alvastra klosteruin och Hästholmen).

Enkel biljett gäller för fram- och återresa.

Avgift till Hästholmen i 2:a och 3:e klass: från Västervik 15:95 och 11:40, från Gamleby 14:15 och 10:20, från Atvidaberg 9:35 och 7:—.

Vacker färd genom Östergötland.

Tillfälle att bestiga Omberg samt bese Alvastra klosteruin och Hästholmen.

Mellan Linköping och Hästholmen serverar Weiders Konditori kaffe, läskedrycker och konditorivaror.

Extratåg till Hästholmen.

Snabbgående direkt extra persontåg från Linköping och Vadstena till Hästholmen anordnas Lördagen den 29 Juli 1922.

Avgår Linköping	6,17 e. m.	Avgår Hästholmen	10,00 e. m.
„ Vadstena	7,36 e. m.	Ank. Vadstena	10,45 e. m.
Ank. Hästholmen	8,23 e. m.	„ Linköping	12,05 f. m.

Tåget gör icke uppehåll vid mellanstationer. Enkel biljett gäller för fram- och återresa. (Avgift Linköping—Hästholmen och åter 4: 50 i II och 3: 60 i III klass.)

Extratåg Linköping—Hästholmen.

Med direkta extratåget från Västervik till Hästholmen och åter Söndagen den 30 Juli 1922 få resande från Linköping medfölja.

Avg. Linköping	10,04 f. m.	Avg. Hästholmen	5,35 e. m.
Ank. Hästholmen	12,10 e. m.	Ank. Linköping	7,40 e. m.

Tåget gör icke uppehåll vid mellanstationer.

Söndagsbiljetter gälla.

Avgift Linköping—Hästholmen och åter 2 kl. kr. 6: 75, 3 kl. kr. 5: 40. Konditoriservering å tåget.

Offentliga nöjen.

7 o. 9 e.m. 7 o. 9 e.m.

I dag Torsdag
Premiär för säsongen!

Som extranummer
BILDER
från
Per Brahes
BÄRGNING

En film som säkerligen
kommer att låta tala
— om sig är —

OSCAR WILDES

berömda mästerverk

"A woman of no importance",
på svenska kallad

En kvinna
utan betydelse

Societetsdrama i 5 akter.

I huvudrollerna:

FAY COMPTON

och

MILRON ROSMER.

— — — framfördes först i
London och framkallade
då stort oväsen.

Senare framfördes skå-
despelet som invignings-
program på Intima tea-
tern i Stockholm.

Överflyttningen till duken är
verkställd med obestridlig skick-
lighet. (Nya Dagl. Alleh.)

Fay Comptons personliga charm
och besjälade spel framlockar
stark sympati. (D. N.)

Fay Comptons uppträdande
präglas av kultur och förfining.
Mätte vi få se henne ofta!

(Sv. Dagbl.)

Hank Mann i arbetstagen.
Fars i 2 akter.

Högvists trio musicerar.

Förbjudet för barn.

MOHRISKA BIOGRAFEN

I dag Premiär.

Föreställningar kl. 7 och 9 e. m.

Min son Världsmästaren

Komedi i fem akter
med **Wallace Reid** i huvud-
rollen.

Fullständig serie av

Per Brahes bärning

Barnförbjuden.

METROPOL

6 7.30 9

Ett verkligt roligt lustspelsprogram.

Ä' ALLA KARLAR LIKA?

Lustspel i 5 akter med
MAY ALLISON.

RECIPIENDEN

HAROLD LLOYD LUSTSPEL.

Ej för barn.

OBS! Från och med Tisdag visas
å Metropol senaste bär-
ningsarbetena med

"Per Brahe"

tagna under lördagen o. söndagen.

ENDAST Å METROPOL.

Handskrift

Spöfyndsjournalen N: 8.

Besiktningens instrument:

upprättat af undersöknade besiktningmänn vid
besiktning denna dag i Hattstolmen af spöfynd
bestående af ångfartyget "Per Brahe" och till samma
fartyg hörande redskap och gods, som i sjön lättern
fram botten upptagits af Årsköföringen "Per Brahe".

	Värdering belopp
Ångfartyget "Per Brahe" i flytande skick	14000
och skalkastare	30
en säckskärna	1
en kompass m. m.	2
ett iskäp	—
61 st. stråddarsymmaskiner, värderade till kr 50.- stycket märkte Hultsvärna	3050
47 st. symmaskiner värderade till kr: 15 stycket märkte Hultsvärna	705
15 st. järnspisar, värderade till kr. 45 stycket märkte Hultsvärna	675
3 st. järnspisar, sönderiga, märkte Hultsvärna	15
24 st. onhöjen och delar till Monocapparatör, värderade till 7.- stycket	168
120 st. plogproppar med vändskifva och häll, värderade till 20.- stycket	2400
88 st. plogproppar mindre, värderade till 2 kr: stycket	176
ett parti plåtkinkar	570
24 st. värrelament	600
39 st. elektriska styckjärn	10
Transport	22402

PER BRAHE I MYTEN

"Om lyckliga fartyg berättas det inte" har någon sagt och i viss mån gäller det ångfartyget PER BRAHE. Hennes undergång i Vättern natten till den 20 november 1918 med man och allt har gjort henne till ett av Sveriges mest myt- och sägenomspunna fartyg. Emellertid bärgades hon och hamnade så småningom i Finland, där hon gick mellan Åbo och Mariehamn i trettio år. Där minns man henne idag som ÅLAND II och hon finns kvar som ett lyckligt fartyg i många medvetande.

Varför talas det än idag om PER BRAHE och vad är det som gör, att hon ännu fascinerar? Vad finns det

för ett intresse av en liten oanselig passagerarångare som gick i kvav under en storm? Större olyckor har de facto inträffat i detta land och om dessa har inga visor eller poem dikats.

*Högre höres stormen rasa,
högre dånar böljors brus.
Lasten glider. - Rop av fasa. -
Vattnet släcker båtens ljus.
'Brahe' sjunker med sin börda,
man och allt i djupet ner.
Ångestropen bli ej hörda,
ingen ifrån land det ser.*

Vers två ur dikt av Ossian Löfgren, Östgöta Bladet 19/12 1918."

Stor haveriauktion vid Hästholmen.

Gömm offentlig auktion, som förrättas vid **Hästholmens hamn lördagen den 16 september 1922 kl. 11 f. m.** (precis) låter bärgningsbolaget "Per Brahe" försälja allt från Ångkraft Per Brahe bärgat gods, varav framhålles:

100 symaskiner, järnspelar i gott skick, smörkärnor, strykjärn, därav en del elektriska, velocipeddelar, vattenspannar, målade och omålade, monoapparater, plogkroppar till motorplogar och andra plogdelar, värmelement, diverse gjutgods och ett 60 tal tomfat av ek m. m.

Guld: därav ringar, broscher och nipper, fickur av guld och silver, silver och nysilver, glas och porslin, koppar och husgerådssaker m. m.

Bärgningsmateriel, därav 4 långa spiror, sparrar, plank och bräder, 4 st. 6 skurna block, vikt 260 kg. pr st., 6 st. brokar med 78—118 tons bärkraft, 1,200 meter stålwirer med 18,5 tons bärkraft m. m.

Före auktionen kunna anhängiga efter hänvändelse hos bärgningsbolaget utösa hos de bärgade liken anträffade föremål, såsom ringar, klocker, broscher, nipper m. m.

Av oss kände och vederhäftige inopare erhålla tre månaders betalningsanstånd andra betala kontant eller förete av oss godkänd säkerhet.

Ödeshög den 8 sept. 1922,

Holmstedt, Ola Fredriksson & Trotow.

Boken
om

"PER BRAHE'S"

undergång och bärgning
är utkommen. *Pris 1: 50.*

Rekvireras från S. Rockbergs Förlag, Lilla Vattugatan 25, Stockholm.

Kommissionärer antagas mot hög provision.

Havet är en urkraft och i mångt är det ett okänt element. Det har en enorm lockelse, i all synnerhet som vi inte kan bemästra det utan måste lära oss att respektera det och leva med det. Detta kan jämföras med landbacken med dess kålrötter och granskog, där det mesta är utforskad.

Vättern har ett rykte om sig att vara "lynnig", som om det var ett väsen. Det kan snabbt blåsa upp på Vättern och i all synnerhet PER BRAHEs undergång har givit detta vatten ett dåligt rykte. Trots detta är det en insjö, som ligger vid befolkade områden och att därför ett fartyg

försvann utan spår mitt ibland oss kom som en chock.

Den folkkäre konstnären John Bauers död har också bidragit till att olyckan levte kvar till våra dagar. Om man inte minns fartyget, brukar man veta att "det var ju med den där båten John Bauer dog".

Varsel om fartygets undergång berättades runtom Vättern i efterhand och dessa varsel publicerades också. Det mest spridda fanns bland annat publicerat i Smålands Folkblad 22 november 1918:

"I tisdags f m mellan kl 11 och 12 - alltså innan 'Per Brahes' under-

Ångaren "Per Brahes" undergång.

Författade verser af Naturdiktare John Wallin,

olycksdagen den 19 November, 1918.

Mel.: »Varför skola män'skor strida».

Under nattens tysta timmar,
ifrån Gränna stad och hamn,
tycks en ångare utglida
med det gamla kända namn,
Ångaren Per Brahe lastad,
utpå Vätterns böljor blå,
sista gång som knappt man anar
att, till staden Stockholm gå.

Nordanvindens stormar susar,
när som ångar'n glider fram,
uppå Vätterns breda böljor,
där man längtar uppnå hamn.
Under sorg och vemodstankar
passagerare tycks gå,
med besättning ej med aning
snart sin graf i djupet får.

Liten 3-års gosse, älskad,
med sin moder därtill far,
under nattens tysta timmar
med på resan kommit har,
tjugofem med allesammans
var det uppges med ombord,
utanför Hästholmens brygga,
resan snart är sagd och gjord.

Allt omkring lär tyst och stilla,
blott i mörkret vågens brus,
under var som timar höres
därtill nordanvindens sus,
ingen räddning finns att finna,
inget hopp på böljan blå,
för de arma män'skors själar,
inför döden där de går.

Själarna i natten tindra,
oivan därifrån Guds hus,
uppå himlafästet klara.
Månde något hopp och ljus,
här för evigheten ägas
utaf någon med ombord?
Månde någon älskat Jesus,
trott uppå hans rika ord?

Ångaren Per Brahe sjunker
med besättningen ombord,
passagerare desslikes.
Nu kaptanens uttrycksord
här besannas, under färden
uppå Vätterns böljor blå,
där oväntat dessa vänner,
nu sin graf i djupet får.

Inom några få minuter
ångaren försvunnen är,
uti djupet jämn tystnad
ibland dem som här är med
under olyckan som timat,
allt förninnes tyst igen,
dagen efter olycksnatten
saknas båt och mången vän.

Ingen anat vad som timat,
ingen räckt en hjälpsam hand,
under natten i dess mörker,
ej det märkes ifrån strand,
blott ett brus rätt starkt förnummits
ifrån sjön av tvänne män,
hamnvakten där ner vid stranden,
med en annan känder vän.

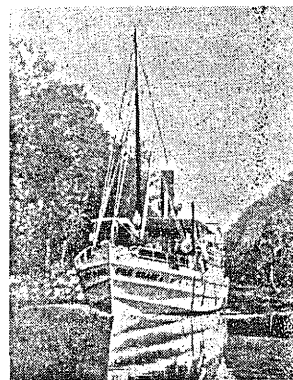
Där från klockan elfva vandra,
dessa vänner ner vid strand,
intill klockan tre på natten
allt är tyst och lugnt vid land,
ingen ångare sig nära,
intet ljussken eller ljud,
ej allarm från ångar'n höres,
ej det gifs det-minsta bud.

Bröderna Hanssons Tryckeri, Jönköping.

Ångaren Per Brahes bärgning

Författad av Naturdiktare JOHN WALLIN

Den 25 Juli 1922

Ångaren Per Brahe före olyckan.

Mel.: Under nattens tysta timmar.

Minnes än den punkt i fjärran
varest Vätterns böljor blå,
ännu luriska och falska,
våldsamt emot stranden slå,
minnes än den mörka natten
jämn ibland vänner mång
Stockholmsresan med Per Brahe,
börjad under fröjd och sång.

Mången suck av vänner tagits
vid den punkt av böljor blå
varest ångaren gick under
när de den beskåda få,
men de kära de fått lämna,
med farväl i slutet famn,
ej med aning sista gången,
ner vid Grenna stad och hamn.

Ären fyra nu förflutit,
ångarn bärgas skall igen,
upp från olyckspunkten tagas
båt med mången saknad vän,
argsint Vätterns böljor ryta,
då dess offer tas igen,
utav käcka smålandssöner,
kraft och mod tycks hava än.

Så man pumpar luft till dykar'n,
under tankar komma gå,
från Galeaserna i spänning
månde resultat man nå?
kättingarne hålla taget,
under arbete och fröjd
steg för steg sig ångarn visa,
stiga mer allt mer mot höjd.

Glädjedar sig tyckes nära,
snart man ångarn uppe har'
där de kära vänner arma,
legat sedan svunna dar,
uti livet man dem lämnat,
de som döda tas igen,
av de kära dem fått lämna,
som finns kvar i livet än.

Sommardag är skön och härlig,
sommarsol från fästet blå,
över mörka olyckspunkten
glansen av sin hägring slå,
bärgningen går lugnt och stilla,
intressant beskåda få
under suckar, vemodstankar,
medan dag och timmar gå.

Lyckans dag dock snart är inne,
målet hunnits, o, hur stort,
dykare med arbetskarlar,
äras bör för vad som gjorts,
kättingarne hållit tagit,
en och var, belåten, nöjd,
nu vid Hästholmen i hamnen,
skådas ångarn under fröjd.

Denne vän, kan det bedyra,
som författat mången rad,
dit sin kosa brukat styra,
ifrån Jönköping, vår stad,
masttoppen han redan skådat,
över vattenytan blå,
på besök vid kända platsen,
resultat de lyckligt nå.

Leve småländsk energi,
dykarbragden likaså,
vi dem önska, alla vänner,
som ej modet nederslå,
resultatet lyckligt hunnits,
ångarn bärgats, o, hur stort,
leve dykare med vänner, länge än
för vad de gjort.

Jönköping 1922. Smål. Allehandas tr.

gång - befann sig ett sällskap på en höjd i närheten av Gränna varifrån man blickade ut över Vättern. Någon pekar ut mot sjön och säger: 'Se där går Per Brahe' men får till svar att ångaren vid tillfället borde ligga i Jönköping. Samtliga sågo emellertid fartyget, som gick med stor fart. Plötsligt reser det sig upp med fören och försvinner i djupet. Åskådarna, som med förfäran sågo skådespelet, voro övertygade om, att man här stode inför ett 'varsel'. Och det blev besannat."

Kapten Boijas lik återfanns aldrig och i folkfantasin måste han ha överlevt. Därför lät man honom försvinna till Amerika:

"Jo, natten när PER BRAHE förliste så berättas det att (till) en liten bondgård ovanför Hästholmen så kom det en man upp och knackade på. Det har berättats av en liten pojke som bodde där. Den här mannen hade fina kläder, uniform, och ville köpa kläder utav pojkens pappa och fick göra det också. Betalade med en stor summa pengar. Samtidigt så berättas det att det låg en båt i Göteborg, som skulle gå till Ameri-

ka och den kvarhölls ett helt dygn för att nån som skulle med och så säger också sägnen, att det eventuellt var en broder, en släkting skulle det vara...han skulle följa med till Amerika."

Denna och mängder av andra berättelser och rykten cirkulerade om PER BRAHE. I och med att fartyget bärgades 1922 fick berättandet ny näring och innefattade även skeppskassan som enligt många skulle ha varit mycket stor.

Fartygets försäljning till Finland gjorde att hon till viss del försvann ur medvetandet, men mytens kraft har gjort henne odödlig. Hon får således inte ha gått en skrotdöd till mötes utan ska enligt vissa historier antingen ha sjunkit i Finska viken eller bogserats som pråm till Tyskland.

Många är de fartyg som gått till skrotdöd och förintelse utan att någon idag minns dem, men den lilla PER BRAHE har genom sin undergång - liksom sin olyckssystemer TITANIC - visat sig mer eller mindre osänkbar!

TACK

AB Göta Kanalbolag, Stig Appelgren, Åke Bamberg, Martin Bauer, Lennart Bergstrand, Dagmar och Lars-Erik Blanck, Ragnhild Boström, Henry Brännberg, Elis Fogde, Olle Fong, Harry Granstrand, Ingunn Grönstrand, Göteborgs Sjöfartsmuseum, Gunnar Hedman, Sture Hertzman, Erik Holmberg, Robin Holmstedt, Hotell Reisen, Helge Jansson, Jönköpings Läns Museum, Jönköpings sportdykarklubb: Geron Henriksson och Leif Hertzman, Kanal-och Sjöfartsmuséet i Motala, Roger Karlsson, Kungliga Biblioteket, Gunnar Lefrell, Gun Ling, Linnea Lundström, Thure Malmberg, Yngve Malmqvist, Kjell-Ove Matsson, Motala Museum, Jan Ottosson, Karl Axel Pahlstjerna, Radio Åland, Riksarkivet, Greta Sildén, Sjöhistoriska museet vid Åbo akademi, Statens Sjöhistoriska museum, Inga Strid, Eric Ståhlstjerna, Ingeborg Sundin, Svenskt Visarkiv, Sällskapet S/S Trafiks vänner, Carl-Eric Södergårdh, Tidningen Nya Åland, Tidningen Åland, Vadstena Landsarkiv, Maria Wahlberg, Bert Westenberg, Hans Villius, Anna Lisa Wissman, Ödeshögs räddningstjänst, Ödeshögs turistbyrå, Utställningsbygge: Grännamuseernas personal.

Foto Åland II, G.Hedman.

